

nunciar la *x* (*š*) i ho castellanitzen en *s*. El *Vocab. Val.* en seccions, de MGadea (p. 38), més autèntica, dóna «la *jalea* [pron. *čalefa*] figa-flor secada al sol»; i el *DAG.* «*xalefa* (Alacant): dues figues bacoeres aplanades i seques».

L'*AlcM* n'assenyala una variant emprada en el migdia del Princ.: «*aixereca* f.: figa seca (Reus, Tortosa); figa seca i oberta en dos o tres gallons (Massalcoreig)». «*Figues xereques*: figues-flors seques» Priorat (JBru, *Misc. Folk.* Aràbia, 155). De l'ús a Eiv. tenim garantia per JnCastelló: «Li lleccà un pa sencer, li posà una sobrasada i una botifarra damunt sa taula, i li acostà un cistelló de *xareques*» (en Villangómez, *Ll. d'Eiv.*, 221; de nou en *El Pitiuso* 1967, p. 30; cf. *ORÓ*); i el mateix deu voler dir PzCabr.: «*chareca*: conjunta». Allà també ho usen en un sentit figurat: *šarēka*: 'revés, bufetada' («pegar-li una *x.*» StVicent de Sa Cala, 1963). També a Menorca és nom d'una mena de figa menys bona: «Feigen: Sorten --- die schlechteren (*xerecas*)», Arx. Ll. Salvador (*Die Balearen* II, 337). En lloc de *xarec* diuen *xeric*, «acop de figa», en els pobles del N. de Mall. (*AlcM*).

Tant la forma valenciana com la insular i de l'Ebre provenen evidentment de l'àr. *šariha* «ficus sequus», *RMa.*, p. 389, *xarēha* 'higo seco abierto', *PAlc.*, p. 274, algerià *šariha* «figue sèche ouverte en deux» (Beausier, p. 331), tret de l'arrel *šrb* 'tallar, fendre, partir'; Dozy (*Suppl.* I, 743) definí *šariha* «proprement figue dans laquelle on a fait une incision pour la faire sécher au soleil, et de là figue sèche», en diversos autors medievals; «aussi en parlant d'autres fruits [atzerola' etc.], avec lesquels on fait la même chose», en el sevillà Abenalaum (S. XII). En el sentit «to open, enlarge, expand», el verb *šaraha* ja es troba a l'Alcorà, i en el de «dépécer (la viande)» en altres autors clàssics o egipcis (Penrice; Harder-Armez, *Chrestom. Ar.*, 1911, 364ss.).

En *xareca* el *hā* àrabi ha estat imitat com a *k*, transcripció corrent (*hammal* > *CAMALIC*, *al-habs* > cat. ant. *alcapç* 'presó', i V.-ne altres exs. en Steiger, *Contr.*, 251ss.), mentre que en *xalefa* hi ha la transcripció per *f*, encara més freqüent. Quant al pas de *r* a *l*, n'abunden els exs. en els arabismes: veg. *EntreDL* III, 166ss. Entre les dues grafies *xerec*, *-ca*, i *xarec*, *-ca*, que s'han usat a Mall., em decideixo ací per la segona (preferida per Aguiló i d'altres), perquè no hi ha raó per apartar-se de la valenciana, on *xa-* no és qüestió de grafia sinó de pronúncia, i la variant en *-r-* i *-k-* sona amb *ə* (= *a* o *e* indiferentment) a les Illes.¹

De *xareca*, per generalització, prové l'adjectiu *xerec* 'magre, sec', usat pels pastors del Priorat (Poboleda, *BDC* XIX, 220). Viu més que enlloc a les Illes (supra). «Els baladres salvatges resistien i arboraven ardidament els seus ramells verinosos, com certs infants *xerecs*, criats a cops», «Venia molt per la posada de Bearn, per jugar amb mi; era negra, menut i molt *xerec*», Ll. Vilallonga (*Bearn* XVI, 231; XX, 257). «El camí no és dolent, porfem córrer, però no correm: què serà, en tornar *xerec* al camí?», «*sabatun*: moltes de sabates *xereques*, taliquines, no gayre bones», *AMAL-*

cover (*BDC* III, 266; IV, 339). «S'anyada feia cara d'esser primeta, i ses dinades —la treta de formatge i llana d'una possessió— havien estat molt *xereques*», Ruiz i Pablo (*Novell. Men.*, *IdOr*, 77).

Qui hegi corregut una mica per Mallorca no haurà deixat de sentir, a cada pas, frases com «Sa Font de Sa bova, sa Font de --- són fonts *šarēkas*» Puigpunyent; «a Bunyola la gent que hi trobareu és *šarēka* i flaca» deia un límitrof malèvol a Orient; «—No hi podré pujar cap a la serra? —Pel pas de N'Arbona? és un camí molt *šarēk*» Caimari; «aquí les palmes son *šarēkas*», «la tintorera és una bestina molt *šarēka*» Cala Rajada (1963-4).

L'essencial d'aquest article ja el vaig publicar en el *BDC* (1936) XXIV, 16 = *EntreDL* III, 88-89. El mateix mot àrabi està a la base del murcià *jarea*: «especie de pan de higo formado con dos macocas o brevas secas (Molina)», GaSoriano.

DERIV.: De *xarec* deu ser substantivació *xareca* amb el sentit de 'cosa menyspreable', 'actes desordenats, desori', entre gent de Vic: «En Bernat Xinxola --- ha mogut molta *xareca* aquests dies y --- ha rebutat pels empedrats --- l'august principi d'autoritat ---; dir paraules grosses en meetings y *xereques* populars ---», editorial de M. R. en el setmanari vigatà *La Veu del Montserrat* 1895, 321; i en la informació estrangera del mateix setmanari, p. 304: «al mitxdia de la França --- hi ha també *xareca*, y en certes poblacions s'han rigut de la lley» (més en *DAG.*, amb la definició «avalot, bullanga, tumulto»). A Men. és 'xerrameca, conversa nècia' (*AlcM*); d'aquest, encreuat amb parònims com *saloma*, *salema*, pot resultar *xarima-xarama* (Ruyra), o *xarrima-xarrama* (*DAG.*) amb influència de *XERRAR*. Trivialitzant la terminació, a Valls, *xaret* 'xafarder', 'moixonet' (*AlcM*): *xeret*, Joan Segura (Urgell) (*Misc. Folk.* Aràbia, p. 12), relacionant-ho amb *boloni*.

Aixerecar 'secar figues', 'obrir el peix per secar-lo' eiv., *aixerecat* 'aplanat, mal fet' eiv., *AlcM*. *Eixalafar* «apretar amb els dits les figues, o obrir-les per secar-les (vora de Catalunya)», GaGirona, *Vocab. del Maestrat*. *Xerecando*. *Xerequesa*. *Xerequia*, *AlcM*. D'un encreuament de *xareca* amb figa-flor surt *xeriflor*, *DAG.*

¹ En la zona del Princ. també en part hi ha confusió fònica total de *a* i *e* pretòniques, o molt poca i vacillant distinció. Altrement en àrab davant *r* no sol canviar-se la *a* en *ā*. Pel que fa a la tònica, recordem que la *i* àrabiça (llarga o breu) entre *r* i *h* sona com a *e*.

XAREL·LO, de l'it. *chiarello* '(vi) claret', que en el Nord d'Itàlia es pronuncia *čarēllo*. □ 1.^a doc.: «*xarello*» *DAG.*, que ho dóna només com a nom d'una mena de raïm i cep; en efecte en el Priorat me'n parlaven només com d'una classe de vinya i cep semblant al *pansall* (*čarēllo* Guimerà, 1935); mentre que l'aplicació corrent en cat. central és a una mena de vi, o bé familiarment 'vi en general', en termes afectius i ponderatius. La variant *xareu*, usada en la zona Tortosa-Maestr. segons *AlcM*, deu resultar d'una transmissió